

Matrice sigilare aparținând poliției orașului Târgu Jiu (1867-1872)

Laurențiu-Ștefan Szemkovics

Dans l'étude Matrices sigillaires appartenant à la Police de la ville Târgu Jiu (1867-1872), l'auteur présente deux pièces qui proviennent des Archives Nationales Centrales de Bucarest, de la collection „Matrices sigillaires”. Ces matrices sigillaires à l'aide desquelles on imprime le sceau sur les documents, ont des formes rondes, sont confectionnées en laiton, sont gravées en excision, ont des dimensions variables et ont sur leur emblème les armoiries de la Roumanie de 1867. On analyse l'emblème des ces matrices sigillaires concernant: l'écu, les emaux (les métaux et les couleurs usités dans la science du blason), les meubles, les couronnes qui timbrent l'écu et le pavillion, le globe croiseté.

Mots-clés: Archives Nationales, armoiries, couronnes, écu, emaux, globe croiseté, matrices sigillaires, meubles, police, Târgu Jiu.

La Arhivele Naționale Centrale din București, în colecția de matrice sigilare¹, se află două piese care au aparținut, în perioada 1867-1872, Poliției orașului Târgu Jiu. Aceste matrice, care imprimau sigiliul² pe documente, au forma rotundă³, sunt confectionate din alamă, sunt gravate în excizie⁴ și le vom

1 Denumim matrice sigilară obiectul confectionat din material dur care, având gravate o reprezentare și un text ce-l individualizează pe posesor, servește la realizarea amprentei sigilare; Damian P. Bogdan, *O străveche matrice de pecete românească*, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, I, 1956, p. 245; Maria Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric. Album sigilografic*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 5.

2 Sigiliul este amprenta rămasă pe suportul documentului (în ceară, hârtie, soluție de aur, tuș sau fum) în urma aplicării matricei sigilare ce poartă o emblemă și un text menit a individualiza posesorul; sigiliul este principalul mijloc de garantare a secretului și de asigurare a autenticității actului; *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, colectiv de autori, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 213-218.

3 Sigiliile rotunde, cu forma considerată fundamentală, reprezintă autoritatea; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Maria Dogaru, *Tezaur sfragistic românesc. I. Sigiliile emise de cancelaria domnească a Țării Românești (1390-1856) – Trésor sfragistique roumain. I. Les sceaux emis par la chancellerie princière de la Valachie (1390-1856)*, Edit. Ars Docendi, București, 2006, p. 64.

4 Gravarea sigiliilor se poate face în adâncime (*incizie*), pentru sigilarea în ceară sau cocă, ori în relief (*excizie*), pentru sigilarea în tuș sau fum; *Dicționar al științelor speciale*, p. 128.

aliza, în bună măsură, cu ajutorul sigilografiei⁵ și heraldicii⁶. În câmpul sigilar⁷ al acestor două vestigii se distinge, cu mici modificări, stema României din 1867⁸ pe care o redăm mai jos așa cum a fost descrisă în legea de la acea vreme.

Art. 1. Armele României se fixează după cum urmează:

Art. 2. Scutul are forma unui pătrat lung. Partea interioară rotunjită la ambele unghiuri și terminată la mijlocul bazei printr-un vârf. Scutul se împarte în 4 secțiuni, prin două linii încrucișate în mijloc. În secțiunea din dreapta de sus, pe albastru, în cea din stânga de jos, pe galben, figurează aquila română cu capul spre aripa stângă și cu o cruce de aur în gură, simbolul Țării Românești.

În secțiunea din stânga de sus, pe albastru, și în cea din dreapta în jos, pe roșu, figurează capul de bour cu o stea între coarne, simbolul Moldovei. În ambele secțiuni superioare ale scutului, în stânga și în dreapta liniei despărțitoare, figurează soarele și luna. Pe scut va fi coroana regală.

Art. 3. În mijlocul scutului României figurează scutul M. S. Domnitorului, scartelat, având secțiunea de sus din dreapta și cea de jos din stânga în alb (*argint*), 5 Sigilografia a fost fondată în secolul al XVII-lea de Dom Mabillon, părintele erudiției moderne și dezvoltată în secolul al XIX-lea de către Louis-Claude Douët d'Arcq, un mare arhivist și istoric care, împreună cu echipa sa, a scos lucrarea *Collection des sceaux des Archives de l'Empire*. Franceză la origine, această disciplină nu a întârziat să se extindă în toată Europa, pretutindeni unde, încă din Evul Mediu, se impunea obiceiul de a valida documentele cu sigiliu; Jean-Luc Chassel, *Les sceaux dans l'Histoire, l'Histoire dans les sceaux*, în *Les sceaux, sources de l'histoire médiévale en Champagne. Actes des tables rondes de la Société française d'héraldique et de sigillographie (Troyes, 2003-Reims, 2004)* sous la direction de Jean-Luc Chassel, Paris, Société française d'héraldique et de sigillographie, 2007, p. 9.

6 Heraldica este disciplina auxiliară a istoriei care studiază stemele, blazoanele etc.; Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, Editura Saeculum I.O., București, 2000, p. 422.

7 Câmpul sigilar este suprafața pe care se gravează emblema și legenda unui sigiliu; *Dicționar al științelor speciale*, p. 71.

8 Promulgată prin *Legea pentru fixarea și stabilirea armelor României*, publicată în Monitorul, jurnal oficial al României, no. 75 din 2/14 aprilie 1867, p. 450-452; Supliment Monitorul Oficial no. 75, p. 453-454; ibidem, no. 77 din 5/17 aprilie 1867, p. 467; vezi și Ștefan D. Grecianu, *Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armeriilor oficiale cu planșe și vocabular*, București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1900, p. 11-16, 44-45; P.V. Năsturel, *Steagul, stema română, însemnele domnești, trofee. Cercetare critică pe terenul istorii (cu numeroase figuri în culori)*, Stabiliment de arte grafice „Universala”, București, 1903, p. 95-100; Constantin Moisil, *Stema României. Originea și evoluția ei istorică și heraldică*, București, 1931 (extras din *Boabe de grâu*, II, 1931, nr. 2, p. 65-85), p. 18-19; idem, *Stema României*, în *Enciclopedia României*, vol. I, 1938, p. 69; Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 159-160; idem, *Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII-XX)*, traducere din limba franceză Livia Sîrbu, Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2005, p. 402-406; Maria Dogaru, *Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului*, București, 1984, p. 46; eadem, *Stemele României moderne*, în *Magazin Istoric*, 1993, p. 3-5; eadem, *Din heraldica României*, JIF, 1994, p. 61; Cristache Gheorghe, Maria Dogaru, *Simbolurile naționale ale României*, Editura Sylvi, București, 2003, p. 123-128; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Matrice sigilare aparținând Ministerului de Interne și unor structuri polițienești (1831-1931)*, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2012, p. 33.

iar cea din stânga de sus și cea din dreapta de jos în negru. Scutul are drept suport în stânga un leu, iar în dreapta o femeie în costumul femeilor dace, care ține în mâna stângă arma Dacilor, numită arpi.

Art. 4. Pe suport este așezată o eșarpă albastră pe care este scrisă deviza familiei Hohenzollern: „Nihil sine Deo”.

Art. 5. Pavilionul este de culoare roșie (*pourpre*), căptușit cu hermină, având deasupra coroana regală.

I. Matrice sigilară rotundă (41 mm), din alamă, gravată în excizie, având în emblemă un scut francez modern⁹, dreptunghiular, cu talpa în acoladă, scartelat, încărcat în cartierul 1, pe albastru¹⁰, cu acvila cruciată¹¹, redată din față, cu capul conturnat¹², cu aripile¹³ deschise și orientate în jos, flancată¹⁴ în partea stângă superioară de soare¹⁵ cu 16 raze, în 2, pe albastru, cu capul de bour¹⁶ cu stea¹⁷ între coarne¹⁸, flancat în partea dreaptă superioară de semilună¹⁹, în 3, pe

9 Vezi și Lorenzo Caratti di Valfrei, *Dizionario di Araldica i significati e le figure di 3200 termini araldici*, Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano, 1997, p. 182, fig. 187.

10 Albastru (azur) = culoare utilizată în alcătuirea stemelor, reprezentată convențional prin linii orizontale plasate la distanță egală. Semnifică loialitate, fidelitate, frumusețe; A. de la Porte, *Trésor héraldique d'après d'Hozier, Ménétrier, Boisseau, etc.*, Paris, Leipzig, H. Casterman, Tournai, 1861, p. 11.

11 Acvilă cruciată = pasăre heraldică purtând în cioc o cruce; *Dicționar al științelor speciale*, p. 17.

12 Conturnat = se spune: 1) despre animale sau despre capete de animale care privesc spre stânga scutului; 2) de chevron atunci când vârful este întors spre partea stângă a scutului; W. Maigne, *Abrégé méthodique de la science des armoiries suivi d'un glossaire des attributs héraldiques, d'un traité élémentaire des ordres des chevalerie et de notions sur les classes nobles, les anoblissements, l'origine des noms de famille, les preuves de noblesse, les titres, les usurpations et la législation nobiliaires*, Paris, Garnier frères, Libraires-Éditeurs, 1860, p. 229.

13 Aripă = simbol al avântului; indică facultatea cunoașterii, o eliberare și o izbândă; Jean Chévalier, Alain Ghéerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Edit. Artemis, București, I, 1994, p. 141-143.

14 Flancat = termen ce indică poziția paralelă cu laturile scutului a unor mobile; *Dicționar al științelor speciale*, p. 119.

15 Soarele = astru reprezentat cu o față umană, înconjurat de 12 sau 16 raze, alternând cele drepte cu cele ondulate; este simbolul luminii, al bogăției și al abundenței. El este de asemenea desemnat ca emblemă a divinității. În iconografia creștină, indică adevărul; Cte Alph. O'Kelly de Galway, *Dictionnaire archéologique et explicatif de la science du blason*, tome I, Bergerac, Imprimerie générale du sud-ouest, 1901, p. 424.

16 Bour = purtător al lumii; simbol al abundenței (datorită cornului); Jean-Paul Clébert, *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*, Edit. Artemis-Cavallioti, București, 1995, p. 294-306.

17 Stea = simbolul manifestării centrale a luminii, a focarului unui univers în expansiune. Ea este, ca și numărul cinci, simbol al perfecțiunii; Jean Chévalier, Alain Ghéerbrant, *op. cit.*, III, 1995, p. 257-264.

18 Corn = simbol al puterii; Jean Chévalier, Alain Ghéerbrant, *op. cit.*, I, p. 367-369.

19 Lună = figură naturală, din categoria astrilor, reprezentată conform regulilor heraldice, printr-un disc de argint cu figură umană. În heraldica românească acest astru este, de obicei, înfățișat sub formă de crai nou (semilună) figurat. Poziția obișnuită a semilunii este culcată la orizontal, cu

roșu²⁰, cu capul de bour cu stea între coarne, în 4, pe aur²¹, cu acvila cruciată, redată din față, cu capul conturnat, cu aripile deschise și orientate în jos. Peste tot, armele familiei de Hohenzollern: scut polonez, dreptunghiular, cu marginea superioară și cea inferioară în acolade orientate cu vârful în sus, respectiv, în jos, sfertuit, având în cartierele 1 și 4 argint²², în 2 și 3 negru²³. Scutul mare, așezat cu vârful pe două arabescuri²⁴, timbrat de o coroană închisă, fără tocă, compusă dintr-un cerc împodobit cu pietre prețioase, surmontat de opt cruciulițe (dintre care cinci sunt vizibile), intercalate de perle²⁵, din vârful cărora pornesc opt arce ornate cu perle care se reunesc în partea de sus și se termină printr-un glob crucifer²⁶, cu cruce labată²⁷ (cu brațele de formă concavă), are ca tenanți: la dextra o femeie dacă redată din față, cu capul întors spre stânga și privind la coroana care timbrează scutul, stând pe un arabesc, purtând veșminte lungi, ținând în mâna dreaptă sica așezată în pal, cu mâna stângă pe marginea de sus a scutului, iar la

coarnele în sus; când este redată orizontal cu coarnele în jos se blazonează răsturnată; când este înfățișată vertical cu coarnele îndreptate spre flancul drept se definește semilună întoarsă; iar când este în poziție verticală, cu coarnele spre stânga, se descrie conturnată. Simbolizează veșnicie, nemurire, strălucire; *Dicționar al științelor speciale*, p. 159.

20 Roșu = culoare utilizată în alcătuirea stemelor, reprezentată convențional prin linii verticale plasate la distanță egală. Semnifică curaj, dârzenie, îndrăzneală, dragoste, sacrificiu, bunătate, vigilență și justiție; A. de la Porte, *op. cit.*, p. 11; *Dicționar al științelor speciale*, p. 201.

21 Aur = metal utilizat în alcătuirea stemelor; este reprezentat convențional prin puncte plasate la egală distanță între ele (*Dicționar al științelor speciale*, p. 49); simbolizează bogăție, forță, credință, puritate, constanță, bucurie, prosperitate, viață lungă; G. Eysenbach, *Histoire du blason et science des armoiries*, Tours, MDCCCXLVIII, p. 370; H. Gourdon de Genouillac, *Les Mystères du blason de la noblesse et de la féodalité. Curiosités – bizarreries et singularités*, Paris, E. Dentu, Éditeur, Libraire de la Société des Gens des Lettres, 1868, p. 16.

22 Argint = metal utilizat în alcătuirea stemelor, reprezentat convențional prin câmp alb, respectiv suprafață liberă. Simbolizează puritate, nevinovăție, sinceritate; H. Gourdon de Genouillac, *op. cit.*, p. 16-17.

23 Negru = culoare utilizată în alcătuirea stemelor, reprezentată convențional prin linii verticale suprapuse pe linii orizontale. Semnifică știință, modestie, durere, prudență; *Dicționar al științelor speciale*, p. 173.

24 Arabescul = poate fi pus în legătură cu pânda de păianjen și, de asemenea, cu labirintul, al cărui itinerar complex are menirea să conducă de la periferie spre centrul local (simbolul centrului invizibil al ființei); Jean Chévalier, Alain Ghéerbrant, *op. cit.*, I, p. 121-122.

25 Perla = în Europa era folosită în medicină la tratarea melancoliei, a epilepsiei, a demenței. La greci, perla era simbolul iubirii și al căsătoriei. Ea simbolizează sublimarea instinctelor, capătul luminos al evoluției. Perla este rară, pură, prețioasă. Datorită formei sale sferice, perla este asociată cu perfecțiunea; mai simbolizează cunoașterea; Jean Chévalier, Alain Ghéerbrant, *op. cit.*, III, p. 66-69; Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. II, Editura Saeculum I.O., București, 2002, p. 327-328.

26 Glob crucifer = sferă suprapusă de o cruce care se găsește în vârful coroanelor închise, în mâna unor personaje sau deasupra unor scuturi; este însemn al puterii suverane, atribut al suveranității. În heraldica românească globul crucifer este întâlnit în stemele Țării Românești, în armele Moldovei și în armeriile statului român; *Dicționar al științelor speciale*, p. 127.

27 Silviu Andrieș-Tabac, *Tipologia crucii heraldice*, în *Analecta Catholica*, IV, 2008, Chișinău, 2010, p. 110, fig. 37.

senestra un leopard lionat²⁸, stând cu piciorul stâng posterior pe un arabesc, cu cel drept sprijină partea de jos a scutului, ținând cu laba stângă anterioară scutul de flancul stâng, pătrunzând în dreptul liniei orizontale despărțitoare, iar pe cea dreaptă o ține pe marginea de sus a scutului. Sub scut, deviza²⁹ „ NIHIL SINE DEO”³⁰ (NIMIC FĂRĂ DUMNEZEU). Întreaga compoziție este inclusă sub un pavilion³¹, căptușit cu hermină³², dotat cu franjuri și ciucuri, prins, în partea de sus, sub o coroană închisă asemănătoare cu cea care timbrează scutul, dar de dimensiuni mari decât aceasta. În exergă³³, mărginită de un cerc liniar la exterior, legenda: * ROMÂNIA * POLIȚIA ORAȘULU(i) TÂRGU JIU.³⁴



28 Leopard lionat = leopard rampant, adică ridicat pe labele inferioare și are capul văzut din față; G. de L. T***, *Dictionnaire héraldique, contenant tout ce qui a rapport à la science du blazon, avec l'explication des termes; leurs etymologies, & les exemples nécessaires pour leur intelligence, suivi des Ordres de Chevaleries dans le Royaume et de l'Ordre de Malthe*, Paris, Chez Lacombe, MDCCLXXIV, p. 20.

29 Deviza = inscripție conținând o maximă morală, o exclamație, o formulă de credință, un angajament; *Dicționar al științelor speciale*, p. 100.

30 Maria Dogaru, *Din heraldica României*, JIF, 1994, p. 73.

31 Pavilion = ornament exterior al scutului sub formă de mantou, prevăzut în partea superioară cu un baldachin. Este alcătuit din purpură, căptușit cu hermină, brodat cu franjuri și ciucuri din fir de aur. Simbolizează cortul sub care membrii familiilor domnitoare își adăpostesc armele. Uneori acesta este reprezentat chiar și în armele de stat, fără baldachin, semnificația păstrându-se totuși; *Dicționar al științelor speciale*, p. 183.

32 Hermină = blană utilizată în alcătuirea stemelor, în special la căptușirea pavilioanelor și mantourilor. Este reprezentată convențional printr-o suprafață albă semănată cu codițe negre. Este blana folosită de obicei la reprezentarea armelor de stat. Simbolizează măreție, suveranitate; *Dicționar al științelor speciale*, p. 131.

33 Exergă = spațiul de la marginea câmpului sigilar, de obicei cuprins între două sau mai multe cercuri (ce pot fi liniare, șnurate, perlate, etc.), în care se gravează textul legendei; *Dicționar al științelor speciale*, p. 111.

34 Arhivele Naționale Centrale, col. *Matrice sigilare*, nr. 4396.

II. Matrice sigilară rotundă (42 mm), din alamă, gravată în excizie, având în emblemă un scut francez modern, scartelat, încărcat în cartierul 1 cu acvila cruciată, redată din față, cu capul conturnat, cu aripile deschise și orientate în jos, flancată în partea stângă superioară de soare, în 2 cu capul de bour cu stea deasupra coarnelor, flancat în partea dreaptă superioară de semilună, în 3 cu capul de bour cu stea deasupra coarnelor, în 4 cu acvila cruciată, redată din față, cu capul conturnat, cu aripile deschise și orientate în jos. Peste tot, armele familiei de Hohenzollern: scut polonez, sfertuit, având în cartierele 1 și 4 argint, în 2 și 3 negru. Scutul mare, așezat cu vârful pe două arabescuri, timbrat de o coroană închisă, fără tocă, compusă dintr-un cerc împodobit cu pietre prețioase, surmontat de opt cruciulițe (dintre care cinci sunt vizibile), intercalate de perle, din vârful cărora pornesc opt arce ornate cu perle, aplatizate la orizontală în partea de sus, care se reunesc în partea superioară și se termină la mijloc printr-un glob crucifer, cu cruce labată (cu brațele de formă concavă), are ca tenanți: la dextra o femeie ținând în mâna dreaptă o sica dacică, așezată în pal, iar la senestra un leopard lionat. Sub scut, deviza „NIHIL SINE DEO” (NIMIC FĂRĂ DUMNEZEU). Întreaga compoziție este inclusă sub un pavilion căptușit cu hermină, dotat cu franjuri și ciucuri, prins, în partea de sus, sub o coroană închisă asemănătoare cu cea care timbrează scutul, dar de dimensiuni mari decât aceasta. În exergă, mărginită de un cerc liniar la exterior, legenda: ★ ROMÂNIA ★ POLIȚIA ORAȘUL(ui). TÂRGU-JIU.³⁵



35 Ibidem, nr. 4397.